

CZEŚĆ III. INTEGRACJA CUDZOZIEMCÓW W POLSCE

MARCIN PIERZCHAŁA*

Instytut Socjologii,
Uniwersytet Łódzki

BYĆ DOBRYM MUŻULMANINEM OZNACZA BYĆ DOBRYM OBYWATELEM. STANOWISKO LIGI MUŻULMAŃSKIEJ W RZECZPOSPOLITEJ POLSKIEJ

STRESZCZENIE. Celem artykułu jest prezentacja stanowiska Ligi Muzułmańskiej w RP dotyczącego kwestii związanych z obywatelnością. Analiza tego zagadnienia koncentruje się na płaszczyznach: prawno-instytucjonalnej, obowiązków związanych z zagadnieniem lojalności obywatelskiej, uczestnictwa, tożsamościowej. Dodatkowo uzupełniona zostanie o kwestie integracji ze społeczeństwem polskim.

Najistotniejszą problematyką tekstu jest rola islamu, wpływającego na kształt postaw obywatelskich prezentowanych przez Ligę Muzułmańską w RP. Sposób opisu kwestii obywatelkości w artykule sprawia, że będzie się ona odnosić do deklarowanych postaw charakteryzujących ten związek wyznaniowy, a nie do społeczności polskich muzułmanów o pochodzeniu imigranckim.

Analizowana koncepcja obywatelkości konstruowana przez Ligę uwarunkowana jest religijnie. Znamienne wydaje się w tym kontekście hasło, na jakie powołuje się ten związek wyznaniowy: być dobrym muzułmaninem, oznacza być dobrym obywatelem. Przykład ten pokazuje, że religia – islam może być ważnym elementem kształtującym postawy obywatelskie istotne w procesie integracji przedstawicieli społeczności muzułmańskich o pochodzeniu imigranckim ze społeczeństwem polskim, a w szerszej perspektywie również społeczeństwami europejskimi.

Słowa kluczowe: obywatelność, integracja, islam, Liga Muzułmańska w RP, imigranci

„BEING A GOOD MUSLIM MEANS BEING A GOOD CITIZEN”. THE POSITION OF THE MUSLIM LEAGUE IN POLAND.

ABSTRACT. The aim of the article is to present the position of the Muslim League in Poland on the issue of citizenship. The paper focuses on the aspect of citizenship in the institutional and legal area stressing civic duties associated with civil loyalty, participation and identification. Additionally, the analysis is supplemented with the issue of Muslim integration into the Polish society.

Moreover, the article highlights the role of Islam as a factor determining the civic attitudes presented by the Muslim League in Poland. The manner in which the problem of citizenship is presented in the paper indicates that it is referred to the declared positions, which characterize the particular religious association, rather than the communities of the Polish Muslims of immigrant origin.

---

* Marcin Pierzchała, Instytut Socjologii, Uniwersytet Łódzki, doktorant, adres korespondencyjny: marcinpierz@wp.pl

The analyzed concept of citizenship created by the League is religiously conditioned. The catchphrase: to be a good Muslim means to be a good citizen, which the League refers to, seems to be of the highest significance in his context. This example shows that a religion in this case can be an important factor determining the civil attitudes in the process of integration of the Muslim communities of immigrant origin with the Polish society, and in the broadest perspective, with the European communities.

Keywords: citizenship, integration, Islam, Muslim League in Poland, immigrants

Celem artykułu jest próba prezentacji i analizy podejścia związku wyznaniowego, jakim jest Liga Muzułmańska w RP, skupiająca przede wszystkim przedstawicieli społeczności muzułmańskich o pochodzeniu imigranckim, do szeroko rozumianej kwestii obywatelskości jako płaszczyzny integracji ze społeczeństwem polskim. Obywatelskość rozumiem nie tylko w prawno-instytucjonalnym zakresie, który określić możemy jako posiadanie lub też nie obywatelstwa danego kraju. Termin ten definiuję jako zjawisko społeczne polegające na przynależności jednostek do wspólnot politycznych wraz z konsekwencjami, jakie ta przynależność rodzi. Obywatelskość odnosi się więc oprócz wymiaru prawniczego (instytucjonalnego) do aspektów identyfikacyjnych (tożsamościowych), partycypacyjnych (uczestnictwa społecznego) oraz normatywnych związanych z zagadnieniem obowiązków i lojalności obywatelskiej. Analiza stanowiska Ligi Muzułmańskiej w RP będzie uzupełniona o charakterystykę pojęcia integracji, które obejmuje proces włączania imigrantów do społeczeństwa przyjmującego. W odróżnieniu od asymilacji integracja nie zakłada jednokierunkowości zmian społecznych, ale proces dwukierunkowy, to znaczy zmianę społeczności imigranckich, przy równoczesnej zmianie społeczeństw, do których imigranci przybyli.¹ W teorii akulturacji Johna Berry'ego integracja polega na utrzymywaniu przez imigrantów istotnych cech kultury kraju rodzinnego przy jednoczesnej akceptacji przez nich głównych instytucji i wartości kraju obecnego pobytu².

Z polskiej perspektywy refleksja na temat islamu jest niezwykle aktualna. Związane jest to z migracją do Polski grup „nowych muzułmanów”³, która ma miejsce od II połowy XX wieku⁴. Po roku 1989 wraz z napływem imigrantów i uchodźców muzułmańskich, pochodzących głównie z Czeczenii, mamy do czy-

¹ Zob. K. Pędziwiatr, *Od islamu imigrantów do islamu obywateli*, Kraków, 2005, s. 197.

² Zob. H. Grzymała-Moszczyńska, *Proces akulturacji*, [w:] *Integralnokulturowe badanie kontaktu kulturowego. Wybrane problemy społeczne i prawne*, Warszawa, 2009, 38-39. W przypadku niewystępowania procesów integracyjnych mówimy o asymilacji, separacji lub marginalizacji imigrantów.

³ Kategoria „nowi” muzułmanie odróżnia te grupy od najstarszej społeczności polskich muzułmanów, czyli Tatarów. Zob. M. Dziekan, *Historia i tradycje polskiego islamu*, [w:] *Muzułmanie w Europie*, redaktor A. Parzymies, Warszawa, 2005, 199-200.

⁴ Liczebność społeczności muzułmańskich w Polsce szacuje się na około 20 – 50 tysięcy.

nienia z procesem instytucjonalizacji tych społeczności. Powstają organizacje muzułmańskie na przykład Stowarzyszenie Studentów Muzułmańskich w Polsce, związki wyznaniowe na przykład Liga Muzułmańska w RP, fundacje tureckie – takie jak Dunaj Instytut Dialogu (DID). Zakładane są również przez społeczności imigrantów centra kultury muzułmańskiej na przykład w Katowicach, Białymstoku, Poznaniu, Wrocławiu, Lublinie⁵. Powstają sale modlitwy. Pojawiają się również nowe, nieobecne dotychczas w ogólnopolskiej debacie publicznej wątki na przykład związane z budową meczetu w Warszawie czy z protestami związanymi z funkcjonowaniem ośrodków dla uchodźców z Czeczenii. Wybór Ligi Muzułmańskiej w RP jako przedmiotu analizy związany jest z faktem, że w przypadku społeczności polskich muzułmanów o korzeniach imigranckich jest to największa i najprężniej działająca organizacja społeczna (związek wyznaniowy). Ponadto w statucie oraz licznych dokumentach Ligi znajdują się odwołania do kwestii obywatelskości i integracji, w których często Liga Muzułmańska w RP powołuje się na stanowisko prezentowane przez FIOE⁶, do której ten związek wyznaniowy przynależy. Europejska perspektywa jest tu szczególnie ważna, gdyż na początku XXI wieku zagadnienia obywatelskości stały się wśród imigranckich społeczności muzułmańskich w Europie Zachodniej przedmiotem szerokiej debaty⁷. Nie pozostała ona bez wpływu na muzułmańskie społeczności o pochodzeniu imigranckim w Polsce skupione w Lidze Muzułmańskiej w RP. Ponadto w przypadku

⁵ Obecnie w centrach mieszczą się także siedziby oddziałów Ligi Muzułmańskiej w RP.

⁶ FIOE (Federacja Organizacji Muzułmańskich w Europie – The Federation of Islamic Organizations in Europe) skupia muzułmańskie organizacje ogólnokrajowe reprezentujące bardzo zróżnicowane środowiska i stronnictwa zarówno w Europie Zachodniej jak i Wschodniej. Powstała w 1989 roku. Ma oddziały w 28 krajach. Przynależą do niej duże i wpływowe organizacje np. we Francji jest to UOIF (Unia Organizacji Muzułmańskich we Francji). Według P. Kubickiego: FIOE to największą sieć europejskich organizacji muzułmańskich (zob. P. Kubicki, (2006) Społeczność muzułmańska w Polsce, [w:] Islam i obywatelskość w Europie, redaktorzy K. Górak-Sosnowska, K. Pędziwiatr, P. Kubicki, Warszawa, 2006, s. 135). Bardzo trudno jest jednak ocenić jak wielu europejskich muzułmanów skupia FIOE. Głównym celem FIOE jest utworzenie wspólnej platformy reprezentującej wszystkie krajowe organizacje muzułmańskie w Europie. FIOE, choć nie bezpośrednio, związane jest z organizacją Braci Muzułmanów (zob. raport Pew Forum on Religion & Public Life Muslim Networks and Movements in Western Europe (http://pewforum.org/uploadedFiles/Topics/Religious_Affiliation/Muslim/Muslim-networks-full-report.pdf), [27.10.2010]. Reprezentuje umiarkowany islam w Europie. Pod egidą FIOE były prowadzone prace nad Kartą Muzułmanów Europejskich, która podpisana została w 2008 roku w Brukseli, przez około 400 stowarzyszeń muzułmańskich w obecności wiceprzewodniczącego Parlamentu Europejskiego Mario Mauro. O związkach Ligi z FIOE świadczy między innymi współpraca z Europejską Radą ds. Fatwy i Badań Naukowych, (jeden z departamentów w FIOE), dotycząca konsultacji przy powstaniu Deklaracji Muzułmańskiej w 2005 roku.

⁷ Wzrost zainteresowania europejskich muzułmanów zagadnieniem obywatelskości widoczny był zwłaszcza po zamachach z 11 września 2001 r. Jak twierdzą Bousetta i Jacobs, „paradoksalnie ekstremizm dyskursu dżihadystycznego Usamy Ibn Ladina i jego sympatyków, przyczynił się do ożywienia rozwoju świadomości obywatelskiej wśród europejskich muzułmanów”. Zob. K. Pędziwiatr, *Od islamu imigrantów*, s. 8.

Ligi w odróżnieniu od drugiego największego związku wyznaniowego: Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP, skupiającego głównie polskich Tatarów, możliwe będzie przesłедzenie procesu integracji, występującego w przypadku społeczności imigranckich.

W artykule zagadnienia obywatelskości i integracji omówione zostaną na podstawie oficjalnych dokumentów Ligi odwołujących się do tych kwestii między innymi w Deklaracji Muzułmańskiej z 2005 roku. Analiza problematyki obywatelskości będzie się odnosić do postawy charakteryzującej organizację społeczną, jaką jest związek wyznaniowy⁸, a nie do społeczności polskich muzułmanów o pochodzeniu imigranckim. Analiza ta pozwoli również sformułować wnioski o władzach i działaczach tego związku wyznaniowego, którzy mają duży wpływ na kształt zagadnień postulowanych przez Ligę. Ponadto opinie liderów na temat obywatelskości i integracji oddziałują na członków oraz osoby zaangażowane w działalność związku wyznaniowego. Wiele mówią, choć nie bezpośrednio, o postawach przyjmowanych przez część społeczności muzułmanów przybyłych do Polski.

Istotną kwestią poruszoną w artykule będzie również rola islamu, wpływającego na kształt postaw obywatelskich prezentowanych przez Ligę Muzułmańską w RP. Motywacja religijna w wypełnianiu obowiązków obywatelskich podkreśla hasło będące tytułem artykułu *Być dobrym muzułmaninem oznacza być dobrym obywatelem*. Jest ono jednocześnie mottem FIOE, na które powołuje się Liga. Kwestia ta będzie również pretekstem do ogólnych rozważań na temat roli i wpływu religii, w tym przypadku islamu, na kształtowanie postaw obywatelskich, istotnych w procesie integracji imigrantów ze społeczeństwem przyjmującym.

OBYWATELSKOŚĆ A INTEGRACJA NA PRZYKŁADZIE LIGI MUZUŁMAŃSKIEJ W RP

Pierwszy z analizowanych komponentów obywatelskości to aspekt prawno-instytucjonalny. Powołanie w 2004 roku związku wyznaniowego, Ligi Muzułmańskiej w RP, było konsekwencją instytucjonalizacji społeczności skupionej we wcześniejszych organizacjach: Muzułmańskim Stowarzyszeniu Kształcenia Kulturalnego oraz Stowarzyszeniu Studentów Muzułmańskich w Polsce. Istotna jest także zmiana prawnego statusu muzułmanów przybyłych do Polski. Proces instytucjonalizacji związany jest z nabywaniem przez przedstawicieli tych społeczności obywatelstwa polskiego, co stanowi niezbędny warunek do założenia związku wyznaniowego w Polsce⁹. Działacze Ligi mają świadomość procesu zmiany statusu prawnego z imigrantów na obywateli polskich, co sprawiło, że powstanie

⁸ Zob. P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków, 2002, s. 125.

⁹ Zob. http://www.mswia.gov.pl/portal/pl/92/7841/Wpis_do_Rejestru_zmiana_statutu_wykre-slenie_z_Rejestru.html, [12.08.2010].

związku wyznaniowego było odpowiedzią na przemianę charakteru społeczności polskich muzułmanów¹⁰. Przykładem jest między innymi oświadczenie wydane po obradach Ogólnego Kongresu Ligi z 2006 roku. Pojawia się tam informacja o powodach założenia Ligi Muzułmańskiej w RP, która to organizacja powstała w odpowiedzi na zwiększającą się liczbę muzułmanów, a także zachodzące zmiany w strukturze społeczności muzułmańskiej: od studentów, absolwentów, emigrantów do obywateli¹¹. W liście z okazji 80 rocznicy powstania i działalności Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP przewodniczący Ligi stwierdza, że część muzułmanów przybyłych do Polski zdecydowała o pozostaniu w tym kraju, a nawet założeniu rodziny¹². Odnosi się do tych kwestii również Deklaracja Muzułmańska z 2005 roku.¹³ Mówi ona o tym, że muzułmanie – imigranci są stałym elementem społeczeństwa polskiego. Podkreślona jest również w tym dokumencie instytucjonalizacja islamu oraz nabycie praw nie tylko przez pojedynczych obywateli, ale również całą wspólnotę religijną: „Muzułmanie w Polsce stali się ważnym elementem społeczeństwa, tak samo jak religia muzułmańska, która została formalnie uznana”¹⁴.

Liga podkreśla również prawa, jakie przysługują muzułmanom jako polskim obywatelom¹⁵. Wymieniane jest prawo „gwarantujące wszystkim obywatelom, w tym muzułmanom, obronę swych praw oraz wyrażanie przez jednostki i zbiorowości opinii i postaw, gdy chodzi o sprawy religijne lub sprawy ogólnospołeczne”. W ten sposób deklaracja odwołuje się nie tylko do praw obywatelskich, ale również do praw człowieka odnoszących się zarówno do jednostek, jak i do zbiorowości. Obowiązkiem muzułmanów jest więc „oprócz działalności na rzecz pożytku ogółu obywateli działanie, aby (...) równocześnie domagać się przynależnych im praw”¹⁶.

W Deklaracji Muzułmańskiej postuluje się sprawiedliwe traktowanie przez państwo wszystkich religii. Deklaracja głosi, że „zasada laickości, która opiera

¹⁰ W statucie Ligi Muzułmańskiej w RP zamieszczona jest informacja o tym, że Liga to: „związek wyznaniowy działający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i zrzeszający polskich muzułmanów, a także muzułmanów posiadających obywatelstwo polskie oraz muzułmanów ze stałym i czasowym pobytem w RP” patrz: http://www.islam.info.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=177&Itemid=15, [12.08.2010].

¹¹ Zob. Oświadczenie Ligi Muzułmańskiej w RP, „As – Salam”, 2006, nr 11, s. 2.

¹² Zob. Życzenia i gratulacje z okazji 80. Rocznicy powstania i działalności Muzułmańskiego w RP, „As – Salam”, 2006, nr 11, s. 3. Również istotnym faktem związanym z założeniem rodziny przez muzułmanów przybyłych do Polski jest dorastanie pokolenia muzułmanów urodzonych i wychowanych już w Polsce.

¹³ Opublikowana została na łamach „As – Salam”, czasopisma wydawanego przez Ligę Muzułmańską w RP. (patrz: Deklaracja Muzułmańska, „As – Salam”, 2006, nr 9, 3-5).

¹⁴ Tamże, 3-5.

¹⁵ http://www.islam.info.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=177&Itemid=15, [12.08.2010].

¹⁶ Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

się na neutralności państwa wobec spraw religii, wymaga od państwa, aby sprawiedliwie współpracowało z religiami, a ich wyznawcom – jednostkom i grupom – umożliwiło wyrażenie poglądów religijnych prywatnie i publicznie, tak jak jest to zagwarantowane w konstytucji RP, traktatach praw człowieka i umowach międzynarodowych”. Sygnatariusze Deklaracji podkreślają fakt korzystania przez muzułmanów z przysługujących im praw. Przewodniczący Ligi Muzułmańskiej w RP cytuje jeden z punktów dokumentu Komitetu do spraw Obywatelskich przy FIOE „każde łamanie prawa mniejszości muzułmańskiej, jak i innych mniejszości w społeczeństwie, ograniczanie ich wolności, jest nieakceptowane bez względu na motywy tego czynu”¹⁷. W Deklaracji Muzułmańskiej brak jest jednak bezpośredniego uznawania zasady laickości. Mamy tu do czynienia z pośrednim odwoływaniem się do niej w dokumentach gwarantujących ją na przykład Konstytucji RP: „powołując się na nią muzułmanie w Polsce, jako wspólnota religijna, mają prawo tworzenia meczetów oraz instytucji religijnych, edukacyjnych i społecznych. Mają także prawo do praktyk religijnych, przestrzegania obowiązków religijnych, okazywania symboli swej wiary, kultuwowania zachowań religijnych”¹⁸.

Deklaracja jest również propozycją ustanowienia reguł współpracy pomiędzy muzułmanami a państwem: „Wiele krajów europejskich, w tym Polska, w obliczu oczywistych wyzwań ma powód, aby ustanowić reguły współpracy z muzułmanami. Reguły te mają gwarantować prawa muzułmanom jako grupie wyznaniowej i ułatwić aktywny udział w życiu społeczeństwa”¹⁹. Mamy tutaj do czynienia z „wyjściem” islamu poza sferę prywatną. W Europie Zachodniej do lat 70. była mowa o ukrytej obecności islamu. Religia ta przestała być od tego momentu tylko sprawą osobistą pojedynczych imigrantów, ale przez wkroczenie do szerszej sfery społecznej stała się widocznym elementem życia publicznego²⁰. W przypadku Ligi w świetle wspomnianej deklaracji, ale również kwestii postępującej instytucjonalizacji, mamy do czynienia z podobną sytuacją.

Kolejny komponent obywatelskości to obowiązki. Istotnym składnikiem tego komponentu jest lojalność obywatelska. W Deklaracji Muzułmańskiej nie ma sprzeczności pomiędzy tożsamością muzułmańską, a wypełnianiem obowiązków polskiego obywatela. W punkcie czwartym Deklaracji Muzułmańskiej zatytułowanym „Polska ojczyzną, a islam wyznawaną religią”, te dwie tożsamości (islamska oraz obywatelska/polska) nie wykluczają się: „Muzułmanie Polacy są związani ze swoją ojczyzną, a równocześnie przynależą do wspólnoty muzułmańskiej, tzw. ummy”²¹. Sygnatariusze Deklaracji Muzułmańskiej powołują się przy tym na przypadek innych religii, które posiadają wyznawców w innych krajach:

¹⁷ I. Samir, *Muzułmanie wśród niemuzułmanów*, „As – Salam”, 2006, nr 10, 16 – 18.

¹⁸ Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Zob. K. Pędziwiatr, *Od islamu imigrantów*.

²¹ Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

„muzułmanie nie są tutaj odosobnieni, gdyż powiązania zachowują między sobą także wyznawcy innych religii. Kontakty muzułmanów polskich z braćmi i siostrami na świecie odbywają się na poziomie religijnym i duchowym.”²² Pozornie taka sytuacja wydaje się niemożliwa do pogodzenia. W islamie podział na *sacrum* i *profanum* nie występuje, co ma miejsce w innych religiach jak na przykład w chrześcijaństwie. Islam obejmuje bowiem obie te sfery (religijną i świecką). Prawa muzułmańskiego nie należy utożsamiać pod względem zakresu oraz charakteru ani z prawem rzymskim, ani kanonicznym. To ostatnie obejmuje jedynie sprawy religii. *Szari’at* jest w kontekście kultury europejskiej koncepcją odmienną, która obejmuje jednocześnie prawo świeckie, kanoniczne, prawo kościelne, zwyczaje i obyczaje religijne, normy obyczajowe.²³ Ważne jest jednak to, że z religii muzułmanie wywodzą przesłanki, które zalecają lojalność obywatelską. W Deklaracji Muzułmańskiej w rozdziale dotyczącym ogólnych zasad islamu – w punkcie „uczciwość i szacunek dla prawa” jest zapis mówiący o tym, że „islam wzywa każdego muzułmanina do uczciwych zachowań i przestrzegania porozumień. Zakazuje nielojalności i zdrady (...) islam zachęca każdego muzułmanina do przestrzegania przepisów państwa, w którym żyje i do wywiązywania się z obowiązków obywatelskich”²⁴. Ponadto w przypadku lojalności obywatelskiej: „Muzułmanie w Polsce szanują przepisy oraz legalnie powołaną władzę”²⁵. Cytowany przez przewodniczącego Ligi Muzułmańskiej w RP, dokument Komitetu do spraw Obywatelskich przy FIOE stwierdza, że w przypadku łamania prawa, jednostka ponosi za nie bezpośrednią odpowiedzialność²⁶.

Katarzyna Jędrzejczyk-Kuliniak w artykule w „As-Salam”²⁷ podkreśla zmianę w prawodawstwie islamskim. Polega ona na tym, że islam nie stoi w sprzeczności z postawą lojalności wobec europejskiej ojczyzny, w tym również Polski: „współcześnie komentatorzy powołują się na termin *muwalah*, który pojawia się w Księdze i jest tłumaczony jako *lojalność*, *sąsiedztwo*, *sojusz*, *przyjaźń*, uważają, że fragmenty te świadczą o możliwości pojawienia się konceptu liberalnego obywatelstwa. Oznacza to, że muzułmanów dotyczy umowa społeczna, określająca prawa i obowiązki wobec państwa. *Muwalah* jest załączkiem zaangażowania obywateli we wspólne sprawy i wzajemnego poszanowania, bez względu na wyznanie”²⁸.

Ważnym argumentem podnoszonym w tej kwestii jest również wyidealizowany obraz spójnej i solidarnej ummy na świecie. Tę wizję potwierdza Michael Pri-

²² Tamże.

²³ Zob. M. Dziekan, *Dzieje kultury arabskiej*, Warszawa, 2008, s. 164.

²⁴ Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

²⁵ Tamże.

²⁶ Zob. I. Samir..., 16 – 18.

²⁷ Zob. K. Jędrzejczyk – Kuliniak, *Islam obywatelski, czyli częściowy konsensus*, „As – Salam”, 2009, nr 16, 14 – 18.

²⁸ Tamże.

vot, który stwierdza, że „jest powszechnie przyjęte przez media, że wszyscy muzułmanie są przede wszystkim oddani ummie i dlatego nie mogą oni być pełnymi obywatelami państw, w których żyją, ponieważ na pierwszym miejscu zawsze będą stawiali swoją społeczność religijną, a jej obronę – ponad interesem społeczności narodowej. Nie wspominając już o bezsensowności tej kwestii, jako że ignoruje ona podział tzw. ummy na kraje narodowe (...) nawet wśród muzułmanów, jest ona postrzegana głównie jako kolektywne wyobrażenie niż rzeczywistość”²⁹.

W artykule „Muzułmanie wśród niemuzułmanów” przewodniczący Ligi Muzułmańskiej w RP stwierdza, że muzułmanin „ma obowiązek obywatelski, który jest zalecany w prawie muzułmańskim dla muzułmanów w krajach, gdzie stanowią część społeczeństwa, także tutaj, bo Rzeczpospolita Polska jest wspólnym dobrem wszystkich obywateli³⁰. Jednym z obowiązków, jakie stoją przed muzułmanami, jest obowiązek wojskowy wobec nowej ojczyzny, czyli Polski, który świadczy w najwyższym stopniu o lojalności obywatelskiej. Jak stwierdza przewodniczący Ligi, muzułmanin jako obywatel polski ma „zachować się jak każdy obywatel w swoim kraju”³¹.

Kwestia lojalności obywatelskiej związana jest z poglądem wyrażonym przez Szejcha Fajsala Mawlawiego³², na który powołuje się przewodniczący Ligi Muzułmańskiej w RP. Szejch wyróżnia 6 więzi społecznych, które istnieją między ludźmi: człowieczeństwa, narodowa lub plemienna, rodzinna, wspólnych interesów, religijna oraz obywatelska. Ta ostatnia nazwana również więzią zamieszkania lub pobytu *al – mołattana* dotyczy osób, które mieszkają w kraju, gdzie na przykład pracują albo studiują, co sprawia, że w mniejszym lub też większym stopniu czują się z nim związani i żywią w stosunku do niego uczucie wdzięczności.³³

W przypadku rozpatrywania przez Ligę obowiązków obywatelskich znajdujemy odniesienie do społeczności Tatarów skupionej już od ponad 80 lat wokół Muzułmańskiego Związku Religijnego w RP. Przewodniczący Ligi stwierdza, że „MZR został założony przez społeczność tatarską zamieszkałą w Polsce, z potrzeby ochrony swojej tożsamości religijnej i tradycji, niezaniebując przy tym swoich obywatelskich obowiązków w kraju nad Wisłą, który stał się ich ojczyzną³⁴.

²⁹ M. Privat, Młodzi europejscy muzułmanie o obywatelskości [w:] Islam i obywatelskość w Europie, redaktorzy K. Sosnowska-Górak, K. Pędziwiatr, P. Kubicki Warszawa, 2006, s. 35.

³⁰ I. Samir, dz.cyt., 16 – 18.

³¹ Tamże. Kwestia ta była szczególnie aktualna, gdy służba wojskowa była obowiązkowa. Obecnie w warunkach zniesienia obowiązku odbywania zasadniczej służby wojskowej muzułmanie mogą również wstępować do wojska. Kwestia służby wojskowej poruszana była w czasie XXIV Zjazdu Społeczności Muzułmańskiej w Polsce w 2010 roku. Zaproszony gość szejch Anwar Al.-Kehti (imam z Berlina), potwierdził, że muzułmanin w Polsce może odbywać służbę wojskową w polskiej armii.

³² Fajsal Mawlawi, to jeden z głównych liderów FIOE, którego działalność ma również duże znaczenie dla społeczności polskich muzułmanów skupionych w Lidze Muzułmańskiej w RP.

³³ I. Samir, dz.cyt., 16 – 18.

³⁴ Życzenia i gratulacje z okazji 80. Rocznicy, s. 3.

Istotną kwestią z punktu widzenia obowiązków obywatelskich jest również sytuacja, gdy przekonania muzułmanów stoją w sprzeczności z obowiązującymi normami prawnymi. W Deklaracji Muzułmańskiej zalecana jest w przypadku społeczności muzułmańskiej „prezentacja postulatów metodami demokratycznymi (...) jeśli muzułmanie staną przed sytuacją, w której pojawi się rozdźwięk między wymaganiami przepisów”³⁵. Nie jest to sprzeczne z zasadami demokracji, które uznają fakt, że obywatele mogą działać na rzecz zmiany przepisów prawnych. W przypadku ważnych dla społeczności muzułmańskich kwestii, dokumenty Ligi postulują, aby muzułmanie zwracali się z nimi do struktur państwowych³⁶. Należy to czynić na drodze demokratycznej z szacunkiem dla tych procedur, unikając również ekstremizmu: „świadomość islamska reprezentująca ducha islamu rodzi się z koncepcji umiarkowania i poszanowania głównych wartości religii islamu. Umiarkowanie każe zająć pozycje dalekie od popadania w jakikolwiek rodzaj ekstremizmu, oznacza połączenie między przewodnictwem objawienia a przewodnictwem rozumu, zmuszając człowieka do zachowania równowagi między potrzebami doczesnymi a duchowymi”³⁷. Ważne jest, że odrzucany jest w tym przypadku dogmatyzm religijny, który mógłby prowadzić do działań sprzecznych z regułami demokracji. W takim wypadku podkreślony jest fakt, że społeczność polskich muzułmanów jako grupa interesu działa w ramach procedur demokratycznych. Podkreśla to punkt Deklaracji Muzułmańskiej „Szacunek dla porządku demokratycznego”: „islam w oparciu o koncepcję konsultacji oraz mając na uwadze doświadczenie ludzkości w zakresie aktywności politycznej, uznaje główne podstawy systemu demokratycznego: wolność wyboru władz politycznych, poszanowanie dla zasady wielopartyjności i pokojowe przechodzenie władzy z rąk do rąk”³⁸.

Dokumenty Ligi stwierdzają również, że jako obywatele będący jednocześnie muzułmanami, mogą przyczynić się do dobra całej wspólnoty: „Kontakty muzułmanów należy spożytkować na rzecz pomyślnego rozwoju związków między Polską a światem islamu, oraz procesu współpracy między narodami a państwami”³⁹. W Deklaracji Muzułmańskiej zostaje uznane to nawet za obowiązek muzułmanów mieszkających w Polsce⁴⁰.

Obowiązki obywatelskie dotyczą nie tylko pojedynczego obywatela. Zadania stoją także przed organizacjami oraz związkami wyznaniowymi. Dokument Komitetu do spraw Obywatelskich przy FIOE cytowany przez przewodniczącego

³⁵ Zob. Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

³⁶ Reprezentowanie interesów członków Ligi na forum krajowym i międzynarodowym to cel statutowy Ligi Muzułmańskiej w RP.

³⁷ Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

Ligi Muzułmańskiej w RP podkreśla, że „obowiązkiem organizacji muzułmańskich w Europie oraz imamów, nauczycieli religii i muzułmańskich uczonych jest prawidłowa edukacja młodzieży i wdrażanie ich do pełnienia pozytywnej roli obywatelskiej”⁴¹. Bycie obywatelem – jak stwierdza przewodniczący Ligi – oznacza, że trzeba być odpowiedzialnym⁴².

Innym ważnym aspektem obywatelskości jest uczestnictwo (partycypacja). Dotyczy ono nie tylko aktywności obywateli, ale również organizacji muzułmańskich. W pierwszej kwestii, w Deklaracji Muzułmańskiej w rozdziale „Dbanie o pożytek ogółu społeczeństwa i aktywność społeczna” czytamy: „Muzułmanie w Polsce, wyznając islam i będąc obywatelami swego kraju, są przekonani, że ich obowiązkiem jest działać na rzecz pożytku ogółu obywateli, spełniać gorliwie nałożone na nich obowiązki. (...) Islam zaleca, aby muzułmanin był aktywny w życiu społecznym, wydajny i zabiegający o pożytek dla innych obywateli”⁴³. W przypadku działalności organizacyjnej również dotyczy to współpracy z innymi organizacjami rządowymi i pozarządowymi oraz wyznawcami innych religii. Ważne jest też to, co jest jednym z celów statutowych Ligi, czyli zwalczanie wszelkich przejawów rasizmu i nietolerancji⁴⁴.

W przypadku działalności Ligi Muzułmańskiej w RP wyróżnić można dwa rodzaje aktywności. Pierwsza z nich dotyczy integracji własnego środowiska, która również wypływa z celów statutowych związku wyznaniowego. Spośród wielu tego rodzaju działań wymienić możemy między innymi te dotyczące prowadzenia modlitw, nauczania zasad islamu, organizowania zjazdów integracyjnych⁴⁵, organizowania pielgrzymek do Mekki oraz ośrodków kultu religijnego.

Do działalności zwróconej w kierunku społeczeństwa polskiego zaliczyć możemy: aktywność edukacyjno-kulturalną mającą na celu zapoznanie społeczeństwa polskiego z islamem i kulturą muzułmańską. Przykładem mogą być Dni Kultury Muzułmańskiej organizowane przez Muzułmańskie Centrum Kulturalno-Oświatowe we Wrocławiu⁴⁶. Również tym celom służy działalność wydawnicza. Jej przykładem jest między innymi wydawanie czasopisma „AS-Salam”⁴⁷. Istotną jest również działalność społeczna na przykład pomoc powodzią w 1997 i 2010 roku oraz wypowiedzanie się w ważnych dla muzułmanów i społeczeństwa polskiego kwestiach. Dotyczy to między innymi apelu sprzeciwiającego się publikacji karykatur Mahometa, potępienie zabójstwa polskiego inżyniera w Paki-

⁴¹ I. Samir, dz. cyt., 16-18.

⁴² Tamże.

⁴³ Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

⁴⁴ Zob. http://www.islam.info.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=177&Itemid=15, [12.08.2010].

⁴⁵ W 2010 roku odbył się on po raz dwudziesty czwarty.

⁴⁶ W 2010 roku odbyły się one po raz siódmy.

⁴⁷ Czasopismo „As-Salam” od 2009 roku dostępne jest w ogólnopolskiej sprzedaży.

stanie. Istotna aktywność to także prowadzenie dialogu międzyreligijnego z kościołem katolickim w Polsce oraz współpraca z organizacjami muzułmańskimi, takimi jak na przykład Stowarzyszenie Jedności Muzułmańskiej oraz „tatarskim” Muzułmańskim Związkiem Religijnym w RP. Ostatnią inicjatywą były modlitwy w centrach muzułmańskich zorganizowane po katastrofie smoleńskiej, co związane jest z kolejnym komponentem obywatelskości.

To tożsamościowy (identyfikacyjny) aspekt obywatelskości. Przewodniczący Ligi Muzułmańskiej w RP tłumacząc powody powstania Deklaracji Muzułmańskiej wymienia chęć zaprezentowania „naszemu społeczeństwu, że muzułmanie w Polsce są najczęściej po prostu zwykłymi Polakami, a nie *obcym elementem*, którego należy się bać”⁴⁸. Istotne z punktu widzenia poczucia polskiej tożsamości jest użycie terminu „nasze społeczeństwo”, które może świadczyć o poczuciu wspólnoty oraz zwrotu „zwykły Polak”, który ma sugerować, że muzułmanie, autorzy Deklaracji nie czują się obco i są częścią wspólnoty narodowej. Podkreślony jest również fakt, że jedyną różnicą pomiędzy muzułmanami, a resztą społeczeństwa polskiego jest religia⁴⁹. Poruszona jest także kwestia obecności islamu w Polsce. Wielu muzułmanów o korzeniach imigranckich „ma dzieci, które czują silne więzi ze społeczeństwem, w którym żyją. (...) Muzułmanie w Polsce stali się ważnym elementem społeczeństwa, tak samo jak religia muzułmańska”⁵⁰. O tym, że na poziomie organizacyjnym mamy również do czynienia z utożsamieniem się z polsnością świadczy nazwa związku wyznaniowego: Liga Muzułmańska w Rzeczypospolitej Polskiej.

Liga w kwestii procesu akulturacji odwołuje się do terminu „integracja”. Treści w Deklaracji Muzułmańskiej dotyczące integracji pokrywają się z zadaniami statutowymi tego związku wyznaniowego. Mówi się tam o integracji ze społeczeństwem polskim z zachowaniem tożsamości muzułmańskiej.⁵¹ Zagadnienie „pozytywnej” integracji ze społeczeństwem pojawia się również jako jeden z głównych celów Rady Naczelnej Ligi w 2006 roku. Deklaracja Muzułmańska „zaleca muzułmanom, aby pozytywnie integrowali się ze społeczeństwem. Integracja musi przebiegać z umiarem: między zachowaniem tożsamości religijnej, a spełnianiem wymagań wobec ojczyzny”⁵². Oznacza to, że Liga Muzułmańska w RP odrzuca jako szkodliwą dla muzułmanów i społeczeństwa polskiego ideę całkowitego wtopienia się w społeczeństwo polskie, co oznaczałoby również porzucenie islamu. Dlatego odwołuje się do terminu integracji, a nie asymilacji. Przewodniczący

⁴⁸ Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

⁴⁹ Zob. Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Cele statutowe Ligi to – integracja ze społeczeństwem polskim z zachowaniem tożsamości muzułmańskiej. Termin „integracja pozytywna” nie jest jednak w dokumentach Ligi szczegółowo wyjaśniony.

⁵² Deklaracja Muzułmańska, 3-5.

Ligi Muzułmańskiej w RP przedstawia takie stanowisko powołując się na Komitet do spraw Obywatelskich przy FIOE, który opracował plan integracji społecznej, gdzie pojawiają się liczne odniesienia do zachowania tożsamości muzułmańskiej, ale również bezpośrednio do kwestii szkodliwości braku integracji „wzmocnienie bezpieczeństwa narodowego i spokoju społecznego, wymaga również zwalczania wszelkiego rodzaju odizolowania społecznego mniejszości muzułmańskiej i akceptacja procesu integracyjnego”⁵³. Jednak jak stwierdza Deklaracja Muzułmańska „każdy proces integracji, który nie uznaje prawa muzułmanów do zachowania osobowości islamskiej, nie służy w istocie interesom muzułmanów ani interesom społeczeństwa, do którego należą i w którym żyją”⁵⁴. Takie podejście nie powinno dziwić, gdyż pierwszym z celów statutowych Ligi jest „szerzenie idei islamu, nauka i utrwalenie zasad religii islamu”⁵⁵.

W dokumentach Ligi, przy omawianiu zagadnienia integracji, znajdują się odwołania do sytuacji polskich Tatarów. Podkreślany jest fakt, że Tatarzy przez ponad 600 lat zachowali swoją tożsamość muzułmańską i dzięki ich wytrwałości islam przetrwał w Polsce przez tyle wieków. Powołanie się na przykład Tatarów ma uprawomocnić integrację z zachowaniem tożsamości muzułmańskiej postulowaną przez Ligę Muzułmańską w RP. Istotne jest w tym wypadku propagowanie zasad islamu umiarkowanego przez Ligę. Jest to idea *al.-Wasatijja* (z arabskiego *Wasat* – środek) „oznacza praktykowanie islamu w sposób umiarkowany, z równowagą, a zatem odrzucenie skrajności, takich jak asymilacja i laicyzacja – które zniszczyłyby tożsamość muzułmańską i izolacja i radykalizacja – które doprowadziłyby do marginalizacji muzułmanów”⁵⁶.

ISLAM JAKO CZYNNIK KSZTAŁTUJĄCY POSTAWY OBYWATELSKIE

Szczególne miejsce w podejściu muzułmanów do kwestii obywatelskości zajmuje motywacja religijna. „Durkheim traktował obywatelskość jako postawę świeckiej solidarności, która może zastąpić solidarność opartą na religii, typową dla tradycyjnych społeczeństw. Stąd obywatelskość bywa określana mianem świeckiej religii, a więzi obywatelskie postrzegane jako nowy rodzaj integracji społecznej”⁵⁷. W przypadku analizowanej koncepcji obywatelskości konstruowanej przez Ligę postawa obywatelska uwarunkowana jest religijnie. Jest ona zaprzeczeniem świeckiej koncepcji obywatelskości Durkheima. Znamienne wy-

⁵³ I. Samir, dz. Cyt., 16 – 18.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ http://www.islam.info.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=177&Itemid=15, [12.08.2010].

⁵⁶ P. Kubicki, *Spolecznosc muzułmańska ...*, s. 135.

⁵⁷ M. Magoska, *Obywatel w procesie zmian*, Kraków, 2001, s. 9.

daje się w tym kontekście hasło, na jakie powołuje się Liga, związane z „rozpowszechnianiem idei al-Wasateiah i szerzenia wśród polskich muzułmanów hasła FIOE: *Być dobrym muzułmaninem, oznacza być dobrym obywatelem*”⁵⁸. Przykład Ligi Muzułmańskiej w RP pokazuje, że religia jest ważnym elementem kształtującym postawy obywatelskie. Tak pozycję i rolę religii widzi Jose Casanova, który „mówi o powrocie religii na scenę życia publicznego jako aktywne go i współdziałającego czynnika w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego (cywilnego)”⁵⁹.

Podobnie znaczenie islamu dla budowania koncepcji obywatelskości podkreśla koncepcja pobożnej obywatelskości prezentowana przez wpływowego europejskiego myśliciela muzułmańskiego Tariqą Ramadana, który uważa, że szaria’at wymaga szczerzej obywatelskości⁶⁰. Takie podkreślanie obywatelskiej roli islamu wśród europejskich oraz polskich muzułmanów związane jest z kilkoma ważnymi kwestiami. Pierwsza z nich dotyczy nowej sytuacji, w jakiej znaleźli się muzułmanie w demokratycznych państwach Europy. Islam obywatelski jest próbą refleksji nad położeniem tych społeczności, ale również określeniem roli islamu wśród muzułmańskich obywateli w państwach demokracji liberalnej. Jak zauważa Renata Włoch: „Europa stała się ośrodkiem transnarodowego dyskursu wokół islamu, czego rezultatem jest *cicha rewolucja*, prowadząca do powstania zupełnie nowej jakości islamu – islamu europejskiego, zastępującego powoli islam diasporyczny («importowany»), który funkcjonował dzięki utrzymywaniu związków z krajem pochodzenia oraz podtrzymywaniu spójności w obrębie poszczególnych wspólnot etnicznych bądź narodowych. Uniwersalizacja islamu wiąże się natomiast z powrotem do fundamentów wiary oraz dystansowaniem się od tych aspektów dziedzictwa kulturowego, które zostały uznane za zacofane, prymitywne lub obskuranckie.”⁶¹ Ponadto tak prezentowana muzułmańska obywatelskość podkreślająca rolę religii, może być pomostem integracyjnym tych społeczności ze społeczeństwami europejskimi. Co istotne włączenie nie oznacza jednocześnie porzucenia religii. Świadczy o tym podkreślana przez FIOE i Ligę wizja integracji z zachowaniem tożsamości muzułmańskiej. Takie podejście oznacza również, że wyznawcy islamu mogą stać się pełnoprawnymi uczestnikami sfery publicznej (społeczeństwa obywatelskiego) w krajach europejskich. Istotnym, nie mniej ważnym argumentem na rzecz obywatelskiej roli islamu jest budowanie pozytywnego wizerunku tej religii. Działania takie mogą doprowadzić do tego, że europejska

⁵⁸ Oświadczenie Ligi Muzułmańskiej w RP, „As – Salam”, 2006, nr 11, s. 2.

⁵⁹ Zob. J. Mariański, Religia a społeczeństwo obywatelskie: przeciwieństwo czy komplementarność? [w:] Społeczeństwo obywatelskie, redaktor E. Balawejder, Lublin, 2007, s. 100.

⁶⁰ Zob. K. Pędziwiatr, Od islamu imigrantów do islamu obywateli, Kraków, 2005, 211-212.

⁶¹ R. Włoch, Krzepka chimera, „chwast” czy „fundamentalista”? – muzułmanie we Francji i Wielkiej Brytanii między wykorzeniem a zakorzeniem [w:] Jednostka zakorzeniona? Wykorzeniona?, redaktor A. Lompart, Warszawa, 2010.

opinia publiczna uzna, że islam nie stoi na przeszkodzie integracji muzułmanów ze społeczeństwami europejskimi, w tym także ze społeczeństwem polskim.

Obywatelskość budowana z odniesieniem do religii, nie oznacza, że kontekst narodowy nie wpływa na jej kształt. Znamienne są w tym wypadku spotkania młodych muzułmanów organizowane przez FEMYSO⁶²: „interesująca jest konfrontacja młodych muzułmanów z Wielkiej Brytanii, Niemiec i Francji. Nawet słabo zorientowani obserwatorzy zauważyliby, że ich postrzeganie sprawy (pojęcia i postaw obywatelskich) jest ukształtowane i zdeterminowane przez kontekst narodowy, w którym żyją oraz że wpływa na nie sposób, w jaki podnosi się kwestie i próbuje się radzić sobie z nimi w ich własnych krajach”⁶³. Oznacza to, że „każde społeczeństwo [również muzułmanie w poszczególnych krajach – przypisek M.P.] we własny sposób i na podstawie innych historycznie uwarunkowanych przesłanek i doświadczeń kreuje swój model obywatelskości”⁶⁴. Potwierdzają to między innymi zróżnicowane poglądy muzułmanów w wielu krajach europejskich na kwestie związane z obywatelskością takie jak: poczucie przynależności do kraju europejskiego, znaczenie islamu oraz akulturacja w społeczeństwie przyjmującym.⁶⁵ Społeczność polskich muzułmanów o korzeniach imigranckich posiada również specyficzne cechy wpływające na proces jej integracji ze społeczeństwem polskim, na przykład związane z obecnością społeczności tatarskiej, niewielką liczebnością oraz obecnością licznych studentów wśród jej członków. Ta ostatnia cecha sprawia, że w odróżnieniu od Europy Zachodniej muzułmanie w Polsce posiadają odmienny status społeczny związany między innymi ze znacznie wyższym poziomem wykształcenia. Ważne jest jednak to, że działalność obywatelska muzułmanów o korzeniach imigranckich w Polsce, oprócz niewielkiej grupy aktywnych członków i działaczy Ligi (i innych organizacji), nie jest duża, co potwierdzają również działacze Ligi Muzułmańskiej w RP. Podobnie jest w przypadku liczby formalnych członków tego związku wyznaniowego. Nie jest ich wielu w porównaniu z całą imigrancką społecznością muzułmańską w Polsce⁶⁶. Ewa Nowicka i Izabela Osińska, badając imigrantów muzułmańskich, stwierdzają, że „różnorodność społeczności muzułmańskich sprawia, że nie stanowią grupy społecznej w ścisłym sensie tego słowa. Wielu z nich spotyka się tylko kilka razy w roku w meczecie, na przykład z okazji ramadanu”⁶⁷. Pomimo prężnej działalności Ligi, imigrancka

⁶² *The Forum of European Muslim Youth and Student Organisations*

⁶³ M. Privot, *Młodzi europejscy muzułmanie...*, s. 45.

⁶⁴ W. Szymczak, *Znaczenie wartości w tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego* [w:] *Społeczność obywatelskie*, redaktor E. Balawajder, Lublin, 2007, s. 28.

⁶⁵ Zob. raport: *Pew Research Centre: Muslims in Europe: Economic Worries Top Concerns about Religious and Cultural Identity*, <http://pewglobal.org/reports/pdf/254.pdf>, [28.10.2010].

⁶⁶ Np. w czasie corocznych zjazdów organizowanych przez Ligę pojawia się kilkuset muzułmanów. W 2010 roku było to około 300 osób.

⁶⁷ E. Nowicka, I. Osińska, *Wspólnota sytuacji i odmiennosc korzeni? Muzułmańscy imigranci w Polsce*, [w:] *Kulturowe wymiary imigracji do Polski*, „*Studia socjologiczne*”, Warszawa, 2006, s. 148.

społeczność muzułmańska nie charakteryzuje się jednak aktywnymi postawami obywatelskimi⁶⁸.

PODSUMOWANIE

Jednym z elementów polskiego kontekstu wpływającego na podejście do kwestii obywatelskości i integracji Ligi Muzułmańskiej w RP jest obecność społeczności Tatarów. Liga odwołuje się do tego wielowiekowego dziedzictwa w historii Polski. Przykład „tatarski” może posłużyć do wyciągnięcia ogólniejszych wniosków dotyczących kwestii obywatelskości i integracji muzułmanów ze społeczeństwem przyjmującym. Jak stwierdza Marek Dziekan „udany przebieg integracji Tatarów, choć mający miejsce w zupełnie odmiennych warunkach historyczno-kulturowych, nie oznaczał całkowitego porzucenia przez tę grupę islamu”⁶⁹. W przypadku integracji muzułmanów – imigrantów w Polsce i w innych krajach europejskich, konieczne jest uświadomienie sobie faktu, że uznanie integracji za pomyślny proces nie jest tożsame z sekularyzacją tych społeczności. Nie wyklucza to jednak takiej sytuacji. Jak zauważa Renata Włoch, „jednostronna akulturacja, polegająca na wyrzeczeniu się tradycyjnej religii, w połączeniu z zamkniętymi kanałami mobilności społecznej, nie musi przekładać się na lepsze włączenie do społeczeństwa”⁷⁰.

Akcentuje to również Guy Sorman, który stwierdza, że sytuacja w której „imi-grant [w tym przypadku mowa jest o francuskich muzułmanach – przypisek M.P.] przestaje być muzułmaninem [co, nie oznacza – przypisek M.P.], że jego integracja lub integracja jego dzieci przebiega szybciej (...). Brak łączności ze społeczeństwem, którego ofiarami są francuscy muzułmanie, nie tyle wynika z ich zakorzenienia w islamie, co z dezislamicyzacji; po islamie pozostaje próżnia, którą źle wypełnia kultura ulic i przedmieści”⁷¹. Zrozumienie tego zagadnienia pozwoli szerzej spojrzeć na proces stawania się przez przedstawicieli społeczności muzułmańskich obywatelami. Istotne jest jednak „praktyczne wyrzeczenie się przez wspomniane wspólnoty [w tym wypadku wspólnotę religijną – przypisek M.P.] wszelkich roszczeń do absolutnej lojalności swoich członków. Z pewnością nadal liczą na to, że zawładną znaczną częścią ich czasu, energii i bogactwa, ale nie domagają się wszystkiego”⁷². Jak podkreśla David Miller, „nie ma żadnego konfliktu

⁶⁸ Stwierdzenia te opierają się opiniach zebranych w ramach badań do pracy doktorskiej autora referatu wśród przedstawicieli władz Ligi Muzułmańskiej w RP.

⁶⁹ Patrz: M. Dziekan, Niektóre aspekty społeczne i kulturowe islamu europejskiego, „Przegląd Tatarski”, 2009, nr 2, 18-20.

⁷⁰ Zob. R. Włoch, Krzepka chimera”..., s. 135.

⁷¹ G. Sorman, Dzieci Rifa’y. Muzułmanie i nowoczesność, Warszawa 2007, 239-256.

⁷² Ma to miejsce w przypadku grup fundamentalistycznych. Zob. M. Walzer, Polityka i namiętność. O bardziej egalitarnym liberalizmie, Warszawa, 2006, s. 78.

między etniczną tożsamością arabską a francuską tożsamością państwową/republikańską⁷³. Nie inaczej będzie w przypadku polskiej tożsamości państwowej i muzułmańskiej.

Analiza stanowiska deklarowanego przez Ligę pozwala mieć nadzieję, że liderzy społeczności skupionej wokół niej będą wpływać na upowszechnienie postaw obywatelskich sprzyjających integracji ze społeczeństwem polskim. O tym jednak, że nie wszystkie postulaty zawarte w Deklaracji Muzułmańskiej mogą być jednogłośnie akceptowane nawet przez członków Ligi świadczą słowa redaktora naczelnego „As-Salam”, gdzie zamieszczony był ten dokument. Postuluje on: „nie obrażajmy się na Deklarację. Nie doszukujmy się w jej treści jeden Bóg wie czego.”⁷⁴ Nadal kwestią otwartą pozostają jednak pytania: jaki jest stosunek społeczności muzułmańskich o pochodzeniu imigranckim w naszym kraju do kwestii obywatelskości i integracji ze społeczeństwem polskim oraz jak bardzo poglądy deklarowane przez Ligę są wśród imigrantów rozpowszechnione.

---

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Wstęp od redaktora, „As – Salam”, 2006, nr 9, s. 2.